

≡ *Relatie met vogels*

Een neveneffect van grazers is dat ze met hun keutels, kleine mestconcentratietjes in het gebied aanbrengen.

Daar komen vliegen, kevers en andere insecten op af.

Ook ondergronds komen regenwormen op keutels af omdat ze zich daarmee voeden. Zo raakt de bodem goed doorlucht en vormen de insecten voedselvoorraden voor hagedissen en zangvogels zoals de veldleeuwerik, graspieper en roodborsttapuit.

≡ *Welzijn van de schapen en runderen*

Alle runderen en schapen in het Goois Natuurreservaat krijgen de veterinaire zorg die nodig is. Onze diervverzorgers zijn opgeleid om de runderen en schapen te kunnen controleren op hun conditie en gezondheid, en er is een nauwe samenwerking met veeartsen.

≡ *Rund op het pad, wat nu?*

Runderen hebben tijd nodig om te grazen en te herkauwen. Dat doen ze het liefst in alle rust. Voor het welzijn van de runderen en uw veiligheid is het dus noodzakelijk het volgende in acht te nemen:

- de dieren niet aanhalen, aaien of voeren.
- houd minimaal 25 meter afstand.
- staan of liggen er runderen op het pad, loop er dan met een ruime boog omheen.
- komen runderen uw kant op, blijf dan niet staan, maar beweeg u er kalm vandaan.
- houd uw hond aan de lijn in gebieden waar begraasd wordt. Het gebeurt te vaak dat de schapen de jachtprikkel in honden oproepen. Een opgejaagd of gebeten schaap kan alleen aan de stress al overlijden.

Alleen op de Hoorneboegse Heide mogen, honden los lopen mits deze voldoende onder appèl staan. Dit is mogelijk omdat we hebben geïnvesteerd in een programma waarbij runderen speciaal op hun karakter en gedrag worden geselecteerd. Dan nog dient u de volgende voorwaarden in acht te nemen.

- houd uw hond kort bij u of lijn hem even aan als u in de buurt van de grazers komt.
- laat uw hond niet door de kudde heen lopen.
- zorg dat hij de runderen niet opjaagt of aanvalt.
- komt hij toch te dichtbij, ga er dan niet naartoe, maar loop rustig door en roep uw hond bij u

Indien uw hond niet onder appèl staat en niet bij u komt als u dat opdraagt dan is uw hond niet geschikt om los te laten op de Hoorneboegse heide.

Ongewenste interacties tussen hond en rund leiden tot stress bij het rund. Als stress zich door de dag heen ophoopt, kan het rund zich afreageren op honden of mensen. Dreigen er risico's, dan zijn wij genoodzaakt om de betreffende runderen te verwijderen.

Grazen

in de rijkste omgeving van Nederland.

Cultuurhistorie

Grazers en economie? Jazeker, toen er nog geen kunstmest was, werden de schapen de heide opgedreven. De straatnaam 'Schapendrift' herinnert daar nog aan. Aan het einde van de dag gingen de schapen terug naar de potstal in de schaapskooi waar ze hun mest achterlieten. Die stapelde zich op om later over de akkers (engen) te worden verspreid. Want dat waren de vruchtbare gronden die direct rondom de dorpen lagen. Het gebied daarbuiten was voornamelijk heide. Werd deze te intensief begraasd, dan ontstonden zandverstuivingen. Begin twintigste eeuw werden die actief bestreden door dennen aan te planten.

In de negentiende eeuw waren de schapen in het Gooi vooral van belang voor de wolproductie. En natuurlijk trok de romantische aanblik van het landschap met herders, honden en hun schaapskudden kunstschilders vanuit de hele wereld. Zodoende hebben grazers altijd een cruciale rol gespeeld in het Gooise cultuurhistorische landschap. Dat doen ze nog steeds, maar nu met als doel het in stand te helpen houden.

Successie

Het landschap dat het Goois Natuurreservaat in 1932 erfde, kent een bepaalde verhouding tussen stuifzand, heide en bos. Zonder begrazing of andere beheersmaatregelen wordt op den duur alles bos.

Dit proces (natuurlijke successie) wordt versneld doordat meststoffen (stikstof) in de atmosfeer zich via de neerslag over het hele land verspreiden. Met als gevolg dat de stuifzanden en de heide dichtgroeien met mossen en grassen. Ook bomen, zoals berken, dennen, Amerikaanse vogelkers en eiken steken de kop op.

Biodiversiteit

Is de bodem eenmaal bedekt met gras, dan komen er geen jonge heideplantjes doorheen. Ook karakteristieke plantensoorten (zoals tormentil, vleugeltjesbloem, stekelbrem, grasklokje) en korstmossen (zoals rendiermos) zijn kansloos. Sommige soorten hebben jaren nodig om een nieuwe populatie op te bouwen. Krijgen ze die tijd niet, dan sterven ze uit. Evenals de insecten die zich hebben gespecialiseerd op deze planten. De biodiversiteit van de heide gaat er dan op achteruit.

Hoe werkt begrazing?

Runderen (in de meeste gebieden de roodbruine langharige Schotse Hooglanders, op enkele plekken de witte Charolais en 's winters op sommige plaatsen de zwarte Galloway's) slaan hun tong rondom een pol en rukken het gras vervolgens los. Vaak komen daarbij de wortels mee en blijft er een ondiep open kuiltje in de bodem achter.

Dat soort kuiltjes zijn de plekken waar vervolgens zaden van andere planten in kunnen kiemen. Die zaadjes zitten vaak nog in de bodem en kunnen daar soms wel een mensenleven lang geduldig wachten op gunstige omstandigheden om te kiemen.

Schapen daarentegen laten hun scherpe voortandjes als een tondeuse over het korte gras gaan. Ze trekken de grasmat niet open maar houden hem wel goed kort. Ook door betreding met de hoeven (groot bij de runderen en klein bij de schapen) ontstaan kiemplekken voor planten.

Doordat de grazers alles wat ze wegvreten op andere plekken weer geconcentreerd als mest of urine deponeren, zorgen ze in feite voor verplaatsing en plaatselijke concentraties van voedingsstoffen binnen het schrale bos- en heidelandschap. Zo ontstaat er een grotere verscheidenheid

aan leefruimtes voor planten en diersoorten en neemt de biodiversiteit toe.

Sommige planten hebben zich aan begrazing aangepast zoals de stekelbrem die zich met zijn vlijmscherpe stekels beschermt tegen vraat. Daardoor heeft hij in begraasde gebieden meer kans dan planten die niet zijn aangepast. Andere planten zoals grote tijm, hebben een scherpe smaak of sterke geur.

Ook zijn er de natuurlijke grazers zoals het konijn en de ree die op kleinere schaal hetzelfde werk doen. Dankzij de grazers hoeft de heide minder frequent kunstmatig te worden afgeplagd. Na een plagronde blijft de heide door toedoen van de grazers namelijk jaren langer open, waardoor deze kostbare beheersingreep minder vaak hoeft te worden herhaald.

Ook in het bos verrichten de runderen gratis 'snoeiwerkzaamheden' aan jonge bomen en struiken.

Uit onderzoek is gebleken dat in de ruige vachten van schapen en runderen een vracht aan zaden aanwezig kan zijn. Ze dragen dus ook daadwerkelijk bij aan verspreiding van planten in natuurgebieden.

Meer informatie

Voor meer informatie kunt u bij onze boswachters terecht, of bij het kantoor van het Goois Natuurreservaat en natuurlijk op www.gnr.nl.

Goois Natuurreservaat

Postadres: Postbus 1001, 1200 BA Hilversum

Bezoekadres: Nieuwe Meentweg 2, Hilversum

Tel: 035 621 45 98

e-mail: gooisnatuurreservaat@gnr.nl

website: www.gnr.nl

De Nationale Postcode Loterij is partner van het Goois Natuurreservaat. www.postcodeloterij.nl